TO YOU, THE BIRDIE! (PHÈDRE) (THE WOOSTER GROUP)

Spreken of niet spreken?

'Dire ou ne pas dire? Telle est la question.' Zo opent Roland Barthes in zijn studie *Sur Racine* (1963) zijn analyse van *Phèdre* (1677), algemeen beschouwd als het meesterwerk van Jean Racine.[1] Want de meest diepgaande tragedie van Racine is, luidens Barthes, tevens de meest formele. De tragische inzet van *Phèdre* is niet zozeer de betekenis van de woorden als hun verschijning; niet zozeer de liefde van Phaedra als haar bekentenis.

Van bij aanvang van Racines tragedie beseft Phaedra immers dat ze schuldig is aan de allesverzengende passie die ze voor haar stiefzoon Hippolytus heeft opgevat tijdens de afwezigheid van haar gemaal Theseus, de koning van Troezen, en die een fatale afloop kent. Het is echter niet haar schuld die problematisch is, wel haar stilzwijgen. Slechts drie maal, meent Barthes, doorbreekt Phaedra de stilte in Racines versie van Euripides' klassieke tragedie. In een eerste, narcistische confessie van haar verlangens is het echter niet zij, maar haar vertrouwelinge Oenone die de vermaledijde naam 'Hippolytus' uitspreekt. 'C'est toi qui l'as nommé.'[2] Een tweede keer, wanneer ze verneemt dat Theseus dood is, bekent ze haar liefde aan Hippolytus door een dramatische metafoor te gebruiken. Ze vertelt hem dat zij hem uit het labyrint zal leiden, met een draad. Dit in analogie met het verhaal van haar zus Ariadne, die uit vurige liefde Hippolytus' vader Theseus redde uit het labyrint van de Minotaurus op Kreta. Pas de derde keer, op het einde van het stuk, spreekt Phaedra letterlijk haar gevoelens uit en kan ze sterven. Phaedra wil immers al sterven wanneer de tragedie amper begonnen is. Theramenes beschrijft haar in de eerste scène van het eerste bedrijf als 'Une femme mourante et qui cherche à mourir'.[3] Haar dood wordt echter uitgesteld. Verbeten zwijgend slaagt Phaedra er in Racines stuk in te leven noch te sterven, ziek van verlangen en verteerd door schuldgevoelens.

De *Phèdre*-bewerking *To You, The Birdie!*, in een vertaling van wijlen Paul Schmidt, waarmee het New Yorkse gezelschap The Wooster Group in juni te gast was in het Brusselse Kaaitheater, lijkt op het eerste gezicht schatplichtig aan deze 'spreken of niet spreken'-these van Barthes. De stem van de ziekelijke Phaedra, gedubd door een mannelijke medespeler, klinkt aanstellerig en nasaal, wat voor hilarische, pathetische scènes zorgt. Slechts op crisismomenten, zoals Phaedra's ontdekking dat Hippolytus verliefd is op Aricia, de rechtmatige erfgename van de troon van Troezen, begint actrice Kate Valk in haar eigen stem hysterisch te razen. Zonder *Sur Racine* als handleiding te hebben gebruikt, lijkt The Wooster Group zo tot een eigen interpretatie van *Phèdre* gekomen te zijn die elke voor de hand liggende psychologisering afzweert, maar zweemt naar het 'univers racinien' zoals Barthes het schetst. Zweemt naar, want op een tweede niveau is *To You, The Birdie!* ook een subtiel manipulatief spel met de regels van de neoklassieke tragedie – de drie eenheden, de *bienséances* en, tot op zekere hoogte, de *vraisemblance* – dat in combinatie met het virtuoze hoogtechnologische environment en de sterk gechoreografeerde partituur een aangename frictie teweegbrengt met Racines zeventiende-eeuwse klassieker.

Immers, het (virtuele) badmintonveld dat The Wooster Group als toneelbeeld heeft gekozen voor *To You, The Birdie!* – letterlijk *A vous volant!* – verenigt op ludieke wijze de eenheden van handeling, tijd en ruimte, een vorm die door de zeventiende-eeuwse critici was afgeleid van het werk van Aristoteles, en werd geïntroduceerd door Corneille en later gepolijst door zijn jongere tijdgenoot Racine. Het badmintonspel is een handeling die zich afspeelt binnen een welbepaalde tijd binnen een afgebakende ruimte. Een spel waarvoor The Wooster Group intensief gecoacht werd door voormalig wereldkampioen badminton Chi-Bing Wu. Voor de goede verstaander heeft de groep in zijn bewerking zo op ironische wijze tevens de regel van de *vraisemblance* opgevolgd.

De 'badminton court' is overigens ook een veelbetekenende taalknipoog naar de 'royal court' van Theseus. Het badmintonveld kan in die betekenis geïnterpreteerd worden als de perfecte *Anti-Chambre*, zoals Barthes de plek noemt waar de tragische actie plaatsvindt, waar de protagonisten wachten op de

To You, The Birdie! (Phèdre) *THE WOOSTER GROUP* FOTO MARY GEARHART